YEVROPA DAVLATLARI VA AMERIKA QO‘SHMA SHTATLARIDA OMMAVIY TADBIRLARNI O‘TKAZISHDA JAMOAT XAVFSIZLIGINI TA’MINLASHNING HUQUQIY MODELLARI

Jamoat xavfsizligi universiteti magistratura tinglovchisi

Yusupov Allayor Ravshanbek o‘g‘li

Annotatsiya. Maqolada Buyuk Britaniya, Germaniya, Fransiya va Amerika Qo‘shma Shtatlarida ommaviy tadbirlar xavfsizligini ta’minlashning huquqiy modellari qiyosiy tahlil qilinadi. Umumiy standart sifatida Inson huquqlari to‘g‘risidagi Yevropa konvensiyasining 11-moddasi va Yevropa Kengashining Sen-Deni konvensiyasi ko‘rib chiqiladi. Tahlil natijasida to‘rtta yondashuv ajratib ko‘rsatiladi: xavfsizlik uchun javobgarlikni tashkilotchiga ham yuklaydigan, huquq ustuvorligiga tayangan, ma’muriy nazoratga asoslangan hamda federal yordamni bosqichma-bosqich beradigan modellar. Maqola oxirida milliy qonunchilikni takomillashtirishga oid xulosalar beriladi.

Аннотация. В статье проводится сравнительный анализ правовых моделей обеспечения общественной безопасности при проведении массовых мероприятий в Великобритании, Германии, Франции и США. В качестве общего стандарта рассматриваются статья 11 Европейской конвенции о защите прав человека и Конвенция Совета Европы в Сен-Дени. Выделены четыре подхода: возложение части ответственности на организатора, приоритет прав и свобод, административный контроль и ступенчатая федеральная поддержка. Сформулированы выводы для совершенствования национального законодательства.

Abstract. The article offers a comparative analysis of legal models for ensuring public safety at mass events in the United Kingdom, Germany, France and the United States. Article 11 of the European Convention on Human Rights and the Council of Europe Saint-Denis Convention are treated as common standards. Four approaches are identified: shared responsibility of organisers, rights-first regulation, administrative control, and

tiered federal support. The article concludes with proposals for improving national legislation.

Kalit so‘zlar: ommaviy tadbirlar, jamoat xavfsizligi, tinch yig‘ilishlar erkinligi, xavf-xatarni baholash, qiyosiy huquq, Martyn qonuni, Sen-Deni konvensiyasi.

Kirish

Ommaviy tadbir, bir tomondan, fuqarolarning yig‘ilish, fikr bildirish va dam olish huquqining amalga oshirilishi, ikkinchi tomondan, jamoat xavfsizligiga potensial xavf manbaidir. Stadionda minglab tomoshabin, ko‘chada namoyish ishtirokchilari yoki konsert maydonidagi olomon — bularning barchasida davlatdan ikki narsa kutiladi: odamlarni himoya qilish va huquqlarni keraksiz cheklamaslik. Aynan shu ikki talab o‘rtasidagi muvozanat har bir davlat huquqiy modelining mohiyatini belgilaydi.

Yevropa va AQShda bu muvozanat turlicha topilgan. Ayrim mamlakatlarda xavfsizlik, asosan, politsiya vakolatlari orqali ta’minlansa, boshqalarida mas’uliyatning katta qismi tadbir tashkilotchisi zimmasiga yuklanadi. Biri oldindan xabar berishni yetarli deb hisoblaydi, boshqasi ruxsat olishni talab qiladi. Bunday farqlarni bilish milliy qonunchilikni takomillashtirishda tayyor andozani ko‘chirib o‘tkazish uchun emas, balki qaysi yechim qanday muammoni hal qilganini tushunish uchun zarur.

Maqolaning maqsadi — Buyuk Britaniya, Germaniya, Fransiya va AQShdagi huquqiy modellarni solishtirib, ularning umumiy tamoyillari va farqli jihatlarini aniqlash hamda ulardan milliy huquq uchun amaliy xulosalar chiqarishdir.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqotda qiyosiy-huquqiy, tizimli tahlil va normativ hujjatlarni formal-yuridik o‘rganish usullaridan foydalanildi. Tahlil uchun mamlakatlar ongli ravishda tanlandi: ularda ommaviy tadbirlarni tartibga solishning bir-biridan keskin farq qiluvchi an’analari shakllangan. Manba sifatida qonunlar, konstitutsiyaviy sud va Yevropa Inson huquqlari sudi qarorlari hamda rasmiy hisobotlar olindi. Muallifning asosiy e’tibori qonun matni

emas, balki u yaratadigan mas’uliyat tizimiga qaratildi: kim xavfni baholaydi, kim qaror qabul qiladi va kim oqibat uchun javob beradi.

1. Umumiy xalqaro-huquqiy standartlar

Yevropa mamlakatlari uchun yagona asos — Inson huquqlari to‘g‘risidagi Yevropa konvensiyasining 11-moddasi bo‘lib, u tinch yig‘ilishlar erkinligini kafolatlaydi va unga cheklovlarni faqat qonunda nazarda tutilgan, demokratik jamiyatda zarur bo‘lgan hollarda, jumladan jamoat xavfsizligi va tartibsizliklarning oldini olish manfaatlarida joiz deb biladi [1]. Yevropa Inson huquqlari sudi bu normani shunchaki “aralashmaslik” majburiyati sifatida talqin qilmaydi. “Plattform «Ärzte für das Leben» Avstriyaga qarshi” ishida sud davlat tinch yig‘ilishlar to‘siqsiz o‘tishi uchun oqilona va tegishli choralar ko‘rishi lozimligini, ya’ni ijobiy majburiyat mavjudligini ta’kidladi [2]. “Oya Ataman Turkiyaga qarshi” ishida esa oldindan xabar berilmagan, ammo tinch yig‘ilishga nisbatan ham hokimiyat bag‘rikenglik ko‘rsatishi, tarqatib yuborish faqat real xavf bo‘lgandagina mumkinligi bayon etildi [3]. Demak, Yevropa standartiga ko‘ra jamoat xavfsizligi huquqni cheklash uchun bahona emas, balki huquqni amalga oshirishga xizmat qiluvchi vazifadir.

Sport tadbirlari borasida alohida xalqaro shartnoma mavjud. 1985-yildagi Tomoshabinlar zo‘ravonligi to‘g‘risidagi Yevropa konvensiyasiga asoslangan Sen-Deni konvensiyasi 2016-yil 3-iyulda, “Yevro-2016” chorak final o‘yini kunida imzolashga ochildi [4]. Hujjat xavfsizlik, jamoat tartibi va xizmat ko‘rsatishning o‘zaro bog‘liq uchta ustuniga tayanadi, ya’ni faqat zo‘ravonlikka qarshi kurashishdan yaxlit yondashuvga o‘tishni nazarda tutadi. Konvensiya (CETS № 218) bu sohadagi yagona majburiy kuchga ega xalqaro vosita hisoblanadi, uni Buyuk Britaniya 2023-yil 31-oktabrda ratifikatsiya qilgan [4; 5]. Yevropa Kengashi qo‘mitasi tomonidan qabul qilingan Rec (2022) 2 tavsiyasi esa sport tadbirlari xavfsizligi bo‘yicha namunaviy milliy qonunchilik doirasini taklif etadi [4].

2. Buyuk Britaniya: tashkilotchi mas’uliyatiga asoslangan model

Britaniya tizimining o‘ziga xosligi shundaki, unda yagona “ommaviy tadbirlar to‘g‘risidagi qonun” yo‘q; tartibga solish bir necha yo‘nalishda yuritiladi. Jamoat yig‘inlari

va yurishlari 1986-yilgi Jamoat tartibi to‘g‘risidagi qonun (Public Order Act 1986) bilan boshqariladi. Qonun yurishlar tashkilotchisidan politsiyaga oldindan, odatda kamida olti to‘liq kun oldin xabar berishni talab qiladi, politsiya esa tartibsizlik xavfi mavjud bo‘lganda shartlar belgilashi mumkin, taqiqlash esa alohida tartibda, ichki ishlar vaziri roziligi bilan amalga oshiriladi [6]. Ko‘rinib turibdiki, bu yerda ham ruxsat berish emas, xabar berish tamoyili ustun.

Sport sohasida esa boshqa mantiq ishlaydi. 1975-yilgi Sport maydonlari xavfsizligi to‘g‘risidagi qonun belgilangan sport inshootlari uchun xavfsizlik sertifikatini joriy qilgan, 1989-yilgi Futbol tomoshabinlari to‘g‘risidagi qonun esa stadionlarni litsenziyalash va tomoshabinlarga nisbatan taqiq qo‘llash mexanizmlarini mustahkamlagan [7; 8]. Bu o‘zgarishlarning sababi 1989-yilgi Xillsboro fojiasi va undan keyin tayyorlangan Teylor hisoboti bo‘ldi. Ya’ni britaniyalik modelning muhim qismi katta halokat ortidan shakllangan: avval ommaviy qurbonlar, keyin tizimli islohot.

Eng yangi bosqich — 2025-yil 3-aprelda qirollik ma’qullashini olgan Terrorizmdan himoya (binolar) to‘g‘risidagi qonun, ya’ni “Martin qonuni” (Martyn’s Law) [9]. U 2017-yilda Manchester Arenadagi portlashda halok bo‘lgan 22 kishidan biri Martin Xett nomi bilan atalgan. Qonun jamoat joylari va tadbirlarini sig‘imiga qarab ikki pog‘onaga ajratadi. 200 dan 799 gacha kishi bo‘lishi kutiladigan obyektlar “standart”, 800 va undan ko‘p kishi kutiladigan obyektlar hamda tadbirlar “kengaytirilgan” pog‘onaga kiradi; ta’lim muassasalari va ibodatxonalar sig‘imidan qat’i nazar standart pog‘onada qoladi [9; 10]. Standart pog‘onada javobgar shaxs tegishli organni xabardor qiladi, terrorizm xavfini hisobga oladi va xodimlar uchun jamoatni himoya qilish tartiblarini joriy etadi, jismoniy xavfsizlik choralari majburiy emas. Kengaytirilgan pog‘onada esa ushbu tartiblarga qo‘shimcha ravishda xavfni kamaytirishga qaratilgan chora-tadbirlar, xavfsizlik rejasi va mas’ul shaxs tayinlash talab qilinadi. Nazoratni Xavfsizlik sanoati organi (SIA) amalga oshiradi [9]. Qonun hozircha to‘liq kuchga kirmagan: kamida 24 oylik o‘tish davri nazarda tutilgan [10].

Shu tariqa Britaniya modeli xavfsizlikni davlatning yakka vazifasi emas, balki joy yoki tadbir egasining huquqiy majburiyati sifatida belgilaydi. Bunday yondashuvning kuchi — majburiyatlar xavf darajasiga mutanosib ekanligida, zaif tomoni esa kichik tashkilotchilar uchun yuklama va nazorat organi imkoniyatlariga bog‘liqlikdadir.

3. Germaniya: huquq ustuvorligiga tayangan va federal model

Germaniyada yig‘ilishlar erkinligi Asosiy qonunning 8-moddasida mustahkamlangan, uning mazmunini esa Federal konstitutsiyaviy sudning 1985-yil 14-maydagi “Brokdorf” qarori belgilab bergan [11; 12]. Sud bu qarorda yig‘ilish erkinligini demokratik jamiyatning asosiy elementlaridan biri deb baholadi va cheklovlar, taqiq esa eng so‘nggi chora bo‘lishi lozimligini ko‘rsatdi. Qarordan kelib chiqadigan muhim g‘oya — hokimiyat va tashkilotchi o‘rtasida hamkorlik: xavfsizlik tashkilotchining raqibi sifatida emas, uning hamkori sifatida ta’minlanishi kerak.

1953-yildagi Yig‘ilishlar to‘g‘risidagi federal qonunning 14-moddasiga ko‘ra, ochiq osmon ostida yig‘ilish o‘tkazmoqchi bo‘lgan shaxs bu haqda tadbir e’lon qilinishidan kamida 48 soat oldin vakolatli organga xabar berishi shart [12; 13]. Bunda ham ruxsat so‘ralmaydi; xabar bermaslik yig‘ilishni cheklash yoki tarqatib yuborish uchun asos bo‘lishi mumkin, biroq sud amaliyotiga ko‘ra, spontan yig‘ilishlar uchun istisno qo‘llaniladi [13].

Germaniya modelining o‘ziga xos tomoni — federalizm. 2006-yilgi islohotdan keyin yig‘ilishlar to‘g‘risidagi qonun chiqarish vakolati yer (Land) larga o‘tdi. Bavariya 2008-yilda birinchi bo‘lib o‘z qonunini qabul qildi; Federal konstitutsiyaviy sud 2009-yil fevralida uning ayrim normalarini vaqtincha to‘xtatib qo‘ydi, so‘ng qonun o‘zgartirildi [14; 15]. Shimoliy Reyn–Vestfaliyada 2022-yil 6-yanvarda o‘z qonuni kuchga kirdi va keyinchalik u konstitutsiyaviy nuqtai nazardan tanqid qilindi [16]. Natijada bir mamlakat ichida bir nechta tartib mavjud: qayerda yer qonuni qabul qilinmagan bo‘lsa, federal qonun amal qilaveradi.

Siyosiy yig‘ilishlardan tashqari yirik madaniy va ko‘ngilochar tadbirlarda xavfsizlik, asosan, yer politsiyasi qonunlari, qurilish va yong‘in xavfsizligi qoidalari hamda ruxsatnomalar orqali ta’minlanadi. 2010-yilda Duysburgdagi “Loveparade” tadbirida 21 kishining halok bo‘lishi olomon oqimini rejalashtirish va ruxsatnoma berish jarayonidagi mas’uliyat masalasini jamoatchilik e’tiboriga olib chiqdi. Shu bois nemis modelida namoyish erkinligini himoya qilish va tijorat tadbirlari xavfsizligini nazorat qilish ikki alohida huquqiy rejim sifatida ko‘rinadi.

4. Fransiya: ma’muriy nazoratga asoslangan model

Fransiyada ommaviy yig‘ilishlar tartibi Ichki xavfsizlik kodeksining L211-1 — L211-4-moddalarida belgilangan [17]. Ko‘cha yurishlari, namoyishlar va yig‘inlar oldindan deklaratsiya qilinishi shart: ariza tadbirdan kamida uch to‘liq kun, ko‘pi bilan o‘n besh to‘liq kun oldin prefekturaga (ayrim hududlarda merga) topshiriladi va tashkilotchiga tilxat beriladi [17; 18]. Bu ham ruxsat tizimi emas, deklaratsiya tizimidir. Biroq ma’muriy organ tadbir jamoat tartibini buzishi mumkin deb topsa, uni taqiqlash huquqiga ega bo‘ladi. Davlat kengashining (Conseil d’État) 1933-yildagi “Benjamin” qarori taqiqni faqat tartibni boshqa choralar bilan saqlab bo‘lmagan holdagina qonuniy deb biladi [19]. Bu yerda ma’muriy sud nazorati hal qiluvchi kafolat vazifasini bajaradi.

Fransiya modelining ikkinchi belgisi — jinoiy-huquqiy javobgarlikning qat’iyligi. Jinoyat kodeksining 431-9-moddasiga ko‘ra, deklaratsiya qilinmagan yoki taqiqlangan namoyishni, shuningdek noto‘g‘ri ma’lumot kiritilgan deklaratsiyani tashkil etish olti oygacha ozodlikdan mahrum qilish va 7500 yevro jarima bilan jazolanadi [18]. Uchinchi belgisi — xavfsizlik talablarining favqulodda sharoitlarda tezkor kuchaytirilishi. Masalan, 2023-yil 19-maydagi, 2024-yilgi Olimpiya va Paralimpiya o‘yinlariga tayyorgarlik to‘g‘risidagi qonun tajriba tariqasida algoritmik video tahlilni joriy etdi [20]. Bu amaliyot ommaviy tadbirlarda texnologiya yordamidan foydalanish bilan shaxsiy hayot daxlsizligi o‘rtasidagi nozik chegarani ko‘rsatadi.

5. AQSh: konstitutsiyaviy cheklov va ko‘p bosqichli federal yordam modeli

AQShda ommaviy tadbirlar xavfsizligini tartibga soluvchi yagona federal qonun mavjud emas. Asosiy huquqiy to‘siq — Konstitutsiyaga kiritilgan Birinchi tuzatish bo‘lib, u so‘z va yig‘ilishlar erkinligini himoya qiladi [21]. Tadbirlarga ruxsat berish tartibi, odatda, shtat va mahalliy hokimiyat qoidalari bilan belgilanadi, Oliy sud esa bu qoidalar uchun mezonlarni shakllantirgan. “Cox v. New Hampshire” (1941) ishida yig‘ilishlar uchun oqilona vaqt, joy va usul bo‘yicha ruxsatnoma tizimi mumkin deb topildi; “Ward v. Rock Against Racism” (1989) ishida bunday cheklov mazmunga befarq, tor doirada belgilangan va muqobil imkoniyatlarni qoldiradigan bo‘lishi talab qilindi; “Forsyth County v. Nationalist Movement” (1992) ishida esa mansabdorga cheksiz ixtiyor beruvchi yoki tadbir mazmuniga qarab xavfsizlik xarajatlarini yuklovchi tartib konstitutsiyaga zid deb topildi [22; 23; 24].

Yirik tadbirlar uchun federal darajada ikki bosqichli mexanizm ishlaydi. Alohida ahamiyatli tadbirlar (masalan, davlat boshqaruvi yoki xalqaro ahamiyatdagi yig‘inlar) Milliy maxsus xavfsizlik tadbiri (NSSE) maqomini oladi; uni Ichki xavfsizlik vaziri belgilaydi, Maxfiy xizmat esa tadbirning operativ xavfsizlik rejasini ishlab chiqish va amalga oshirish bo‘yicha yetakchi federal organ hisoblanadi [25]. Bu vakolat 2000-yilgi Prezidentga tahdidlardan himoya to‘g‘risidagi qonunga asoslanadi [26]. Mahalliy yoki xususiy tashkilotchilar o‘tkazadigan, ammo federal yordam talab qiladigan, NSSE darajasiga yetmaydigan tadbirlarga esa Maxsus tadbirlarni baholash reytingi (SEAR) beriladi. Bunday holda xavfsizlik uchun asosiy javobgarlik shtat va mahalliy hokimiyatda qoladi, federal organlar esa yordam ko‘rsatadi [25; 27]. Davlat hisob palatasi (GAO) NSSE belgilash mezonlari yangi tahdidlarga qanchalik moslashuvchan ekani, shuningdek federal mulkdagi tadbirlarga buyurtma berish tartibi yetarlicha aniq emasligini ta’kidlagan [27].

AQSh modelining yana bir xususiyati — xususiy sektorni rag‘batlantirish. 2002-yilgi Ichki xavfsizlik to‘g‘risidagi qonun doirasidagi SAFETY Act terrorizmga qarshi texnologiyalar yetkazib beruvchilarga javobgarlikni cheklash orqali ularni xavfsizlik

vositalarini ishlab chiqishga undaydi [28]. Ya’ni davlat xavfsizlikni faqat majburlash orqali emas, iqtisodiy mexanizmlar yordamida ham ta’minlashga intiladi.

6. Modellarning qiyosiy tahlili

Qiyosiy tahlil natijalari quyidagi jadvalda umumlashtirilgan.

Davlat	Asosiy huquqiy vosita	Tadbirga kirish tartibi	Xavfsizlik uchun asosiy mas’ul	Cheklash mezoni
Buyuk Britaniya	Public Order Act 1986, sport qonunlari, Martyn’s Law	Oldindan xabar berish; sport inshootlarida sertifikat	Politsiya va tashkilotchi (javobgar shaxs)	Xavf darajasi va sig‘im
Germaniya	Asosiy qonunning 8-moddasi, yig‘ilishlar qonunlari (federal va yer)	Kamida 48 soat oldin xabar berish	Yer organlari, tashkilotchi bilan hamkorlikda	Aniq xavf, taqiq — oxirgi chora
Fransiya	Ichki xavfsizlik kodeksi, Jinoyat kodeksi	Deklaratsiya: 3–15 kun	Prefekt va mer	Jamoat tartibiga tahdid, sud nazorati
AQSh	Birinchi tuzatish, mahalliy qoidalar, NSSE va SEAR	Mahalliy ruxsatnoma	Mahalliy hokimiyat; federal yordam	Mazmunga befarqlik, mutanosiblik

Jadvaldan ko‘rinadiki, to‘rt mamlakatning birortasi ham yig‘ilish uchun “ruxsat” tamoyilini o‘z huquqining markaziga qo‘ymagan, aksariyatida oldindan xabar berish tartibi qo‘llaniladi. AQShdagi mahalliy ruxsatnomalar bundan mustasno bo‘lsa-da, ular Oliy sud

tomonidan qat’iy cheklangan. Ikkinchi umumiy jihat — xavfning darajasiga qarab tabaqalashtirish: Britaniyada sig‘im bo‘yicha pog‘onalar, AQShda NSSE va SEAR darajalari, Germaniya va Fransiyada esa aniq xavf mezoni. Uchinchi umumiy jihat — taqiq va tarqatib yuborish choralarining sud nazorati ostida bo‘lishi.

Farqlar esa mas’uliyatni taqsimlashda namoyon bo‘ladi. Buyuk Britaniya xavfsizlik majburiyatini tashkilotchiga yuklaydi va uni nazorat organi orqali tekshiradi. Germaniya hokimiyat va tashkilotchi hamkorligiga ishonadi, ammo federal bo‘linish tufayli tartiblar turlicha. Fransiya markazlashgan prefektura tizimi va qat’iy jinoiy javobgarlikka tayanadi. AQShda esa mas’uliyat quyi darajada qoladi, federal markaz faqat eng yirik tadbirlarga to‘liq aralashadi.

Bu modellarning har biri o‘z kamchiligiga ega. Tashkilotchiga ortiqcha majburiyat yuklash kichik jamoat tashkilotlarini tadbir o‘tkazishdan qaytarishi mumkin. Markazlashgan tizim ma’muriy ixtiyorni kuchaytiradi. Federal tizimda esa bir xil tadbirga turli hududlarda turlicha talablar qo‘yiladi. Sen-Deni konvensiyasi bu ziddiyatlarni yumshatishga urinadi: u xavfsizlikni bitta organning emas, politsiya, tashkilotchi, mahalliy hokimiyat va tomoshabinlar guruhlarining birgalikdagi ishi deb qaraydi [4].

Xulosa

O‘tkazilgan tahlil jamoat xavfsizligini ta’minlashning huquqiy modellari bir-biriga ko‘chirib bo‘lmaydigan, har bir davlatning konstitutsiyaviy tuzilishi va tarixiy tajribasi bilan bog‘liq tizimlar ekanini ko‘rsatdi. Shunga qaramay, ulardan milliy qonunchilik uchun foydali bo‘lgan umumiy tamoyillar ajratib olinadi.

Birinchidan, ommaviy tadbirlar uchun ruxsat berish tartibini xabar berish yoki ro‘yxatdan o‘tkazish tartibi bilan almashtirish va cheklovning har bir holatda asoslanishini talab qilish maqsadga muvofiq. Ikkinchidan, tadbirlarni xavf darajasi, qatnashchilar soni va o‘tkazilish joyi bo‘yicha tabaqalashtirish, har bir toifa uchun alohida talablar belgilash lozim. Uchinchidan, tashkilotchining xavfsizlik bo‘yicha majburiyatlarini aniq belgilash, ularning hajmini esa tadbir xavfiga mutanosib qilish kerak; buning uchun xavf-xatarni

baholash va xavfsizlik rejasini tuzish tartibi qonun darajasida mustahkamlanishi mumkin. To‘rtinchidan, ichki ishlar organlari, mahalliy hokimiyat, shoshilinch yordam va tadbir tashkilotchisi o‘rtasida qonunda belgilangan muvofiqlashtirish mexanizmi zarur. Beshinchidan, tadbirni taqiqlash yoki to‘xtatish to‘g‘risidagi qarorlar uchun mutanosiblik mezoni va tezkor sud nazorati kafolatlanishi lozim. Nihoyat, ommaviy tadbirlarda ishtirok etuvchi xodimlarni tayyorlash, shuningdek yangi texnologiyalarni qo‘llashda shaxsiy ma’lumotlar himoyasini ta’minlash masalalari alohida e’tibor talab qiladi.

Bu takliflar milliy huquq tizimining o‘ziga xosligini hisobga olgan holda, tegishli normativ-huquqiy hujjatlarni takomillashtirish jarayonida qo‘llanishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (ECHR), 1950, Article 11.
2. ECtHR. Plattform “Ärzte für das Leben” v. Austria, judgment of 21 June 1988.
3. ECtHR. Oya Ataman v. Turkey, judgment of 5 December 2006.
4. Council of Europe. Convention on an Integrated Safety, Security and Service Approach at Football Matches and Other Sports Events (CETS No. 218), Saint-Denis, 3 July 2016; Saint-Denis Committee Recommendation Rec (2022) 2. https://www.coe.int/web/sport/safety-security-and-service-approach-convention
5. Sports Grounds Safety Authority (UK). Saint-Denis Convention. https://sgsa.org.uk/regulatory-support/saint-denis-convention/
6. Public Order Act 1986 (United Kingdom), Part II.
7. Safety of Sports Grounds Act 1975 (United Kingdom).
8. Football Spectators Act 1989 (United Kingdom).
9. Terrorism (Protection of Premises) Act 2025 (United Kingdom), Royal Assent of 3 April 2025.
10. UK Government and professional commentary on Martyn’s Law implementation (tiers, thresholds, implementation period). https://cms.law/en/gbr/legal-updates/new-legislation-to-protect-certain-larger-premises-and-events-from-terrorist-attacks

11. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland, Art. 8.
12. BVerfG. Beschluss vom 14. Mai 1985, BVerfGE 69, 315 (Brokdorf).
13. Gesetz über Versammlungen und Aufzüge (Versammlungsgesetz), 1953, § 14.
14. Bayerisches Versammlungsgesetz (BayVersG), in force from 1 October 2008.
15. BVerfG. BVerfGE 122, 342 (Bayerisches Versammlungsgesetz), einstweilige Anordnung vom 17 Februar 2009.
16. Versammlungsgesetz Nordrhein-Westfalen (VersG NRW), in force from 6 January 2022.
17. Code de la sécurité intérieure (France), art. L211-1 – L211-4.
18. Code pénal (France), art. 431-9.
19. Conseil d'État. Arrêt du 19 mai 1933, Benjamin.
20. Loi n° 2023-380 du 19 mai 2023 relative aux jeux Olympiques et Paralympiques de 2024.
21. Constitution of the United States, First Amendment.
22. Cox v. New Hampshire, 312 U.S. 569 (1941).
23. Ward v. Rock Against Racism, 491 U.S. 781 (1989).
24. Forsyth County v. Nationalist Movement, 505 U.S. 123 (1992).
25. Congressional Research Service. Special Event Security and National Special Security Events: A Summary and Issues for Congressional Consideration (R47439). https://www.everycrsreport.com/reports/R47439.html
26. Presidential Threat Protection Act of 2000 (Pub. L. 106-544).
27. U.S. Government Accountability Office. DHS Special Events (GAO-21-105255). https://www.gao.gov/products/gao-21-105255
28. Homeland Security Act of 2002, SAFETY Act (6 U.S.C. §§ 441–444).